

Replik om "bög" och "månsing"

Göran Söderström

Diskussionen om ursprunget till det tidigare skamliga men numera allmänt använda ordet "bög" har pågått länge. Svenska Akademiens Ordboks volym som behandlar ord på "bö-" utkom för så länge sedan att det då ansågs uteslutet att behandla ett så föraktat ord från den lägre världen. Nationalencyklopediens ordbok (1995), som bygger på samma material som SAOB, har däremot följande skrivning:

Bög

· homosexuell man (vard.; kan verka stötande)

HIST.: sedan 1958, ev. av månsing *bög* 'lättlurad, lättsinnig man' eller av fra. *bougre* 'usling' av medeltidslatin *Bulgarus* 'kättare', urspr. 'bulgar'.

Bortsett från det sena belägget, som visar att ordet inte tidigare ansetts rumsrent, ger texten en korrekt bild av forskningens ståndpunkter. Fredrik Silverstolpes artikel är en engagerad och välskriven framställning av den ena ståndpunkten. Vi har under många år vänskapligt gnabbats över denna fråga, och Silverstolpe har därför föreslagit att jag skulle försvara den andra.

Det bör först sägas att det också finns en tredje. Fredrik Silverstolpe har gjort mig uppmärksam på att etymologen Birger Stolpe i *Stora ordsnoken* (1984 s. 80) för fram en egen tolkning:

Bög och bög

Gösta Bergman upptar i sin bok "Slang och hemliga språk" ordet *bögis* såsom tillhörande "uttryck som nuförtiden säkert hörs väl så ofta i Stockholm som Borås" och som han har påträffat i otryckta uppteckningar över knallespråket, månsingen.

Ordet står inte alls för det läsaren av idag säkert tror, utan för 'bonde'. Stammen går tillbaka på samma rot som *bygga* och *bo*, och begreppet är 'bofast' – i motsats till de kringvandrande handlämningarna.

Bergman tillägger emellertid, att: "i Stockholms lägre slang är *bög* en homosexuell, enligt Palm också en karl som är lätt att lura".

Bergman har här förbisett – eller förbigått – att det rör sig om två skilda ord.

Det *bög* som står för 'lättlurad' m m är identiskt med månsingordet *bögis* 'bonde, bofast'. Kopplingen av de två begreppen 'bonde' och 'lättlurad' är gammal och etablerad, och vi ser den tydligt uttalad i termen *bondfångare*. Även andra egenskaper som i den kniviges ögon ter sig löjliga och mindervärdiga förknippades med bögeriet lika med bofasthet och därmed förenad tröghet. I slangen blev så förstavelsen *bög-*

detsamma som 'usel, värdelös'. *Bögtjack* är t ex 'billigt kram, sekunda varor', sånt som man kan pracka på bönder.

Inom nasarslangen, månsingen, knallespråket, har stammen *bög* inte ett skvatt med homosexualitet att göra!

I betydelsen 'homosexuell' – och som term för detta begrepp har väl *bög* spritt sig långt utanför vad Bergman kallar "Stockholms lägre slang" – går ordet tillbaka på en urgammal indoeuropeisk rot som står för begreppet 'något pösande, säckigt'. Den roten finns i massor av ord, av vilka många närmare behandlas under rubriken "Boll, bål, bulla m m".

På den roten finns ett gammalt svensk ord *bög* som betyder 'knivslida', även – med tårta på tårta – *bögsäck* förekommer för samma begrepp. Det är detta begrepp 'slida att sticka kniven i' som ligger bakom det vulgära bruket av *bög* i betydelsen 'homosexuell'.

Stolpe undviker att direkt säga vad han menar: att *bög* är en penetrerad man.

Förklaringen är intressant, men knappast belagd. Däremot delar jag Stolpes uppfattning att det rör sig om två snarlika ord med olika ursprung, men som kan ha kommit att påverka varandra.

Vi har tyvärr bara ganska sena belägg på användningen av ordet *bög* i olika betydelser. Som ovan nämnts har SAOB inget tidigare belägg än 1958! Palm, som citeras av Bergman och också Silverstolpe, presenterar sin tolkning 1910. Det mest kontroversiella hos Palm är sammanställningen *tjej snor bög*. Eftersom *bög* i detta sammanhang, med den opreciserade betydelsen *torsk*, kund till prostituerad, är okänd i övrigt kan man dock inte sätta alltför stor tilltro till Palms belägg. Som Silverstolpe visat använder Stålhand, som var en erkänd och anlitad auktoritet på förbrytarspråk, samma år *bög*, *bögis*, helt synonymt med sodomit. Så kallar han t.ex. homosexuella unga män som prostituerar sig själva för *bögpojkar*.

Vi har i så gott som alla europeiska språk någon variant av det kontinentala begreppet *bougre*, *bugger*. I vårdad svenska blev det som Silverstolpe framhåller *buger*. Det bör emellertid påminnas om att *bougre*, *bugger* inte som grundbetydelse har homosexuell (bortsett från ursprungsbetydelsen bulgar), utan *avvikande*, *knäpp*, *kättare* (jämför det nu aktuella begreppet *queer*). De vänligt kamratliga uttrycken "You old bugger", eller "that sweet little bugger" betyder inte "din gamle bög" resp. "den söta lilla bögen" utan "din gamle knäppgök" resp. "den gamle token". Vi har samma betydelse, "knäpp", i många sammansättningar med *bög*, t.ex. *pryllbög*, en som är tokig i vissa saker. Inte heller här finns någon koppling till homosexuell men till det kontinentala *bougre*, *bugger*, som har samma användning.

Bristen på tidiga belägg gör det mycket svårt att säkert klarlägga etymologin för *bög*. Tillsvidare får vi nog leva med att det har funnits två likalydande slangord med olika betydelse.